TEĀTRIS

Donžuānisma izplūdušie vaibsti

Aleksandra Morfova izrāde "Dons Žuans" Latvijas Nacionālajā teātrī pārliecinošāko iespaidu rada ar vizuālo estētiku.

ILZE KĻAVIŅA

Uz bulgāru režisora Aleksandra Morfova iestudēto Moljēra lugu "Dons Žuans" Latvijas Nacionālajā teātrī (pirmizrāde 2026. gada 29. oktobrī) noteikti ir vērts doties tiem, kuri gaida krāšņu lieluzvedumu. Kaut arī izrāde intriģējoši pieteikta kā filozofiska komēdija, tomēr pārliecinošāko iespaidu tā rada ar vizuālo estētiku, ko veido scenogrāfs Mārtiņš Vilkārsis, videomākslinieks -8 un gaismu mākslinieks Oskars Pauliņš. Acij tīkamās un pārsteidzoši plašās skatuves dekorācijas ar izsmalcinātām detaļām lieliski papildina videoprojekcijas, un tās nepretendē kļūt par pašpietiekamu performanci, bet sagatavo fonu skatuves darbībai.

Būtisks aspekts, ka jaunais iestudējums ir Morfova iepriekšējo (kopš 2004. gada Sanktpēterburgā, Samarā, Sofijā un Telavivā tapušo) versiju pārlikums, kurš pēta ar šodienas acīm franču dramaturga radīto, plaši pazīstamo cilvēka arhetipu. Tomēr režija nav izvairījusies no pašcitēšanas, iepriekš veiksmīgi pielietotu ainu traktējumiem, kas atceļojuši no iepriekšējiem inscenējumiem, ienes daudzkrāsainību un vienlaikus atslābina idejas mērķējuma asumu. Izrāde uzdod jautājumu par cilvēku, kurš apvieno baudkāri un morāles noliegumu, bet necenšas rast skaidrojumu, ne padziļinātu psiholoģisku izpēti, ne arī formulē attieksmi pret to.

Vēstures īsais kurss

Visveiksmīgāk saturiskais uzstādījums – izsekot dona Žuana ceļojumam cauri vēstures laikiem – saplūst ar ainām, kur formā dominē plaša, operai raksturīga izteiksme. Tā tas notiek iestudējuma prologā un finālā, arī paukotāju treniņa ainā spilgti un nepārtopami nolasāmas attiecību shēmas un labā un sliktā pretstats.

Izrādes koptēlu, kurā netrūkst asprātīgu nosacīti teatrālu risinājumu, raksturo dona Žuana un Sganarela slīkšanas skats. Horeogrāfes Ingas Raudingas iestudētā zvejnieku ieniršana, lai paglābtu divus galvenos varoņus, atgādina deju un apliecina kopumā dinamisko izrādes raksturu. Lai gan iestudējumā dominē melni baltais pretstats, kam ir noteicoša vieta arī kostīmos, mākslinieces Jolanta Rimkute papildina smagnējo grafisko koptēlu ar viegli gaisīgiem, krāšņiem dāmu krinolīniem un volāniem, arī zemnieču brunčos un kreklos redzama kārtaina un krāsaina faktūra.

Izcili skan viduslaiku madrigāls aktieru izpildījumā, klātbūtnes sajūtu stiprina čellistu (Jānis Pauls vai Tomass Ančs), vijolnieku (Indulis Cintiņš vai Gideons Grīnbergs) un ģitārista (Arians Sevišķis) priekšnesumi. Arī spāņu flamenko un tarantellas ritmi, kas mijas ar Bobiju Makferinu, Eitora Vila-Lobosa "Āriju", Saimona un Garfunkela "Klusuma skaņu", piešķir atmosfēru konkrētai ainai. Aleksandra Tomasa Matjussona izstrādātajā muzikālajā līnijā nolasāms stāsts par donžuānisma piederību dažādiem gadsimtiem.

Gundara Grasberga artistiskais potenciāls spēj pārliecinoši iemiesot jebko.

Lai vispārinājuma iecere īstenotos, tai būtu vajadzīga centrālā ass, ap kuru, par ko un uz kā turētos daudzveidīgā inscenējuma būtība. Tai būtu jāatspoguļojas dona Žuana tēlā vai attiecībās starp kungu un kalpu.

Gundara Grasberga artistiskais potenciāls spēj pārliecinoši iemiesot jebko – vai tas būtu romantisks mīlētājs vai cietsirdīgs bezgodis, cinisks manipulators vai dievišķā spēka izaicinātājs. Tikmēr režisoriski iecerētās fragmentētās tēla nekonkrētās aprises mazina tā ticamību.

Izrādes kaleidoskopu caurvij Sganarela un dona Žuana neskaidrās attiecības. Par to, kas satur viņus kopā, minējumi var būt vairāki – vai Sganarels simbolizē morāles sargu, kurš kritiski nosoda kunga rīcību, taču flegmatiski samierinās ar to. Neskaidrs tēla mākslinieciskais mērķis – kritizēt, jūsmot vai drīzāk novērot. Vai Kļavinska Sganarels ir nosacīts komentētājs, kurš brīžiem ironiski un gluži kā mūsdienu žurnālists brehtiskā manierē apspriež sižeta norises, tādējādi viņa tēla robežas izplūst. Un fināla pretnostatījums Žuana nelietībām šķiet neattaisnots un dekoratīvs.

Kāpēc šodien jeb Neredzamais moljērs

Minējumi par donžuānisma tēmas aktuālo izvēli paliek atvērti, jo Morfovs izrādē nenoformulē attieksmi. Kaut gan programmiņā režisors atzīst, ka dons Žuans viņu biedē ar savu nevērību pret ģimenes saitēm, reliģiju un likumiem, bet vienlaikus arī fascinē ar savu spēju sasniegt galējo brīvību, uz skatuves nav jūtams ne viens, ne otrs.

Jāatceras, ka Moljēra laikā režijas profesijas nebija, viņš kā trupas vadītājs un dramaturgs rakstīja lugas konkrēti savas trupas aktieriem, dalīja lomas, vadīja mēģinājumus, noteica mizanscēnas un bieži pats spēlēja galveno komisko lomu. Varbūt kādam "moljēram" arī šoreiz bija jābūt uz skatuves? KZ

KRISTAPS KALNS/PUBLICITĀTES FOTO

Dona Žuana lomā Gundars Grasbergs, zvejnieku ciema ļaužu lomās – aktrises Marija Bērziņa, Ieva Aniņa, Anna Emanuela Vaice, Marta Marija Gruzdova, dejotājas – Dita Andersone, Arina Buboviča, Karīna Lapšina, Sabīne Neilande.

UZZIŅA

MOLJĒRS, "DONS ŽUANS",
ROMANTISKA KOMĒDIJA NACIONĀLĀ TEĀTRA LIELAJĀ ZĀLĒ

Režisors Aleksandrs Morfovs, scenogrāfs Mārtiņš Vilkārsis, kostīmu mākslinieces Jolanta Rimkute, horeogrāfe Inga Krasovska, videomākslinieks -8, gaismu mākslinieks Oskars Pauliņš, komponists Aleksandrs Tomass Matjussons, skaņas dizainers Kristaps Diura, paukošanas pasniedzējs Valdis Kupčs, producents Rihards Gāle.

Lomās: Gundars Grasbergs, Ivars Kļavinskis, Madara Reijere, Anna Emanuela Vaice, Ieva Aniņa, Uldis Siliņš, Mārtiņš Brūveris, Juris Lisners, Marija Bērziņa, Artis Drozdovs, Kaspars Aniņš, Marta Marija Gruzdova u. c.

Mūziķi: Jānis Pauls vai Tomass Ančs (čells), Indulis Cintiņš vai Gidons Grīnbergs (vijole), Arians Sevišķis (ģitāra).

Nākamās izrādes: 26. novembrī, 12., 13. decembrī.

Annas lomā Anna Emanuela Vaice un dona Žuana lomā – Gundars Grasbergs.

Zvejnieku ciema ļaudis Nacionālā teātra izrādē "Dons Žuans".

Priekšplānā: Sganarela lomā Ivars Kļavinskis un dona Žuana lomā Gundars Grasbergs.